

Wycena różnic kursowych – aspekt bilansowy i podatkowy

Wstęp

W myśl ustawy o rachunkowości wszelkie opiewające na walutę obcą aktywa, pasywa, przychody, koszty oraz inne operacje muszą być ujęte w księgach rachunkowych oraz w sprawozdaniu finansowym w złotych. Polska waluta, pomimo swojej wymienialności, rzadko bywa podstawą rozliczeń pomiędzy polskimi przedsiębiorstwami a zagranicznymi. Praktyka wskazuje, że w handlu z firmami z Europejskiego Obszaru Gospodarczego jest stosowane euro a z innymi krajami głównie amerykański dolar. Rodzi to tym samym obowiązek przeliczania wartości ujmowanych w księgach i prezentowanych w sprawozdaniu na polską walutę po właściwym kursie. Zmienność kursów powoduje powstawanie różnic kursowych zarówno w trakcie roku obrotowego, jak i na moment bilansowy. Problem wyceny różnic kursowych dotyka coraz większej liczby polskich przedsiębiorstw ze względu na stale powiększający się udział transakcji transgranicznych w obrocie gospodarczym. W prawidłowej wycenie operacji walutowych utrudniają różne zasady ustalania kursów przeliczeniowych obowiązujące w ustawie o rachunkowości i ustawach podatkowych. Celem artykułu jest analiza przyczyn problemów związanych z właściwą podatkową i bilansową wyceną różnic kursowych oraz wskazanie kierunków harmonizacji przepisów bilansowych i podatkowych w tym zakresie.

1. Wycena różnic kursowych w prawie bilansowym

Prawo bilansowe to szczególnie dział polskiego prawa handlowego, u podstaw, którego leży kodeks spółek handlowych i kodeks cywilny. Główną część prawa bilansowego w Polsce stanowi ustawa o rachunkowości (uor) z 29 września 1994 r. (Dz. U. z 2002 r. nr 76, poz. 964 ze zm.), którą uzupełniają wydane na jej podstawie rozporządzenia ministra finansów oraz niewiążące Krajowe Standardy Rachunkowości [Andrzejewski M., Grabiński K., Polskie prawo bilansowe - rozwój i perspektywy zmian, „Rachunkowość” 6/2006 s. 2]. Za część prawa bilansowego można również uważać przepisy międzynarodowe, takie jak Międzynarodowe Standardy Rachunkowości, Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej oraz związane z nimi interpretacje ogłoszone w formie rozporządzeń Komisji Europejskiej. Bierze się to stąd, iż w sprawach nieuregulowanych przepisami ustawy, przy braku odpowiednich krajowych standardów rachunkowości wydanych przez Komitet Standardów Rachunkowości, jednostki mogą stosować MSR. Co więcej, jednostki sporządzające sprawozdania finansowe zgodnie z MSR powinny stosować przepisy ustawy oraz

* Dr, Katedra Rachunkowości Wydziału Zarządzania UG, grzegorz@bucior.pl

** Dr, Katedra Rachunkowości Wydziału Zarządzania UG, kotyla@kwantum.gda.pl

przepisy wykonawcze wydane na jej podstawie jedynie w zakresie nieuregulowanym przez MSR.

Księgi rachunkowe prowadzi się, a sprawozdania finansowe sporządza w złotych. Tymczasem jednostki posiadają różne aktywa i zobowiązania wyrażone lub płatne w walucie obcej, które wymagają przeliczenia na złote. Następuje to za pomocą kursów walut obcych w stosunku do złotego, co pozwala wprowadzać do ksiąg, a następnie rozliczyć transakcje oraz wycenić do bilansu aktywa i zobowiązania w złotych, mimo że opiewają one na waluty obce. W związku z tym istotne znaczenie ma zastosowanie do przeliczeń właściwego kursu waluty, określającego relacje złotego do tej waluty. W miarę upływu czasu, na skutek wzrostu lub spadku wartości złotego w stosunku do walut obcych, kursy te ulegają zmianom, co powoduje zmianę wartości złotych aktywów i zobowiązań wyrażonych w walucie obcej, mimo że kwota, na którą one opiewają w danej walucie obcej, pozostaje taka sama. Różnice między ustaloną według poprzedniego kursu a nową, ustaloną według aktualnego kursu, wartością złotową aktywów i zobowiązań wyrażonych w walucie obcej nazywane są różnicami kursowymi [Witkowska M., Operacje wyrażone w walutach obcych – wycena i różnice kursowe, Zamknięcie roczne 2006, Rachunkowość 2006, s. 128].

Zgodnie z MSR 21 par. 8 konieczność przeliczania operacji walutowej dotyczy transakcji, która jest wyrażona lub wymaga uregulowania w walucie obcej. Odnosi się to do transakcji powstającej, gdy jednostka [Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej w interpretacjach i przykładach, tom 4, LexisNexis, Ernst&Young, Warszawa 2006, s. 25]:

- 1) nabywa lub sprzedaje towary lub usługi, których cena została wyrażona w walucie obcej,
- 2) pożycza lub udziela pożyczek środków, których kwoty są płatne lub należne w walucie obcej,
- 3) staje się stroną niezrealizowanej umowy walutowej,
- 4) w inny sposób nabywa lub pozbywa się aktywów, zaciąga lub reguluje zobowiązania wyrażone w walucie obcej.

Ustawa o rachunkowości nakazuje dodatkowo aktualizować wartości aktywów i pasywów wyrażonych walutą obcą na moment bilansowy. W konsekwencji przeliczania operacji walutowych oraz wartości składników bilansowych powstają różnice kursowe, które są zachowywane;

- w trakcie roku obrachunkowego w wyniku operacji gospodarczych wyrażonych w walutach obcych,
 - na moment bilansowy w odniesieniu do składników bilansowych.
- Z pierwszym rodzajem różnic kursowych mamy do czynienia gdy wystąpi:
- uregulowanie należności wyrażonej obcą walutą przez zagranicznego kontrahenta,
 - zapłata zobowiązań,
 - zakup lub sprzedaż papierów wartościowych,

- zakup lub sprzedaż składników aktywów obrotowych lub trwałych, jeżeli operacje te są wyrażone w walutach obcych; pod tym pojęciem rozumieć również należy zakup lub sprzedaż usług.

Powstawanie różnic kursowych w trakcie roku obrachunkowego jest związane ze zmianą kursu walut pomiędzy dniem powstania rozrachunku a dniem jego zapłaty albo zastosowaniem innego rodzaju kursu waluty do wyceny operacji w chwili powstania rozrachunku oraz innego kursu w chwili jego zapłaty.

Sposób odniesienia różnic kursowych ustalanych w trakcie okresu sprawozdawczego zależy od rodzaju transakcji i składnika będącego przedmiotem tej transakcji. I tak, różnice związane z:

- zakupem lub wytworzeniem środków trwałych w budowie, środków trwałych lub wartości niematerialnych i prawnych:
 - a) powstałe do momentu oddania tych aktywów do używania – wchodzi do ceny ich nabycia lub kosztu wytworzenia,
 - b) powstałe po oddaniu tych aktywów trwałych do używania – mogą w uzasadnionych przypadkach być wliczane do ceny ich nabycia lub kosztu wytworzenia,
- rzeczowymi aktywami obrotowymi powstałe podczas ich długotrwałej produkcji lub przygotowania do sprzedaży – mogą w uzasadnionych przypadkach zwiększać ich cenę nabycia lub koszt wytworzenia,
- pozostałymi operacjami zakupu lub sprzedaży – są odnoszone na przychody lub koszty finansowe.

Stosowane obecnie zasady wyceny aktywów i pasywów w walutach obcych w trakcie roku są następujące [por. Martyniuk T. (red), Komentarz do ustawy o rachunkowości, ODDK, Gdańsk 2002, s. 270]:

- zobowiązania i należności w przypadku eksportu lub importu rzeczy przechodzących odprawę celną wycenia się według kursu przyjętego w dokumencie SAD lub innym dokumencie wiążącym jednostkę,
- operacje kupna walut obcych lub zapłaty zobowiązań – według kursu sprzedaży danej waluty obcej banku, z którego usług korzysta jednostka,
- operacje sprzedaży walut obcych lub wypłaty należności – według kursu zakupu danej waluty obcej banku, z którego usług korzysta jednostka,
- pozostałe operacje – według kursu średniego ogłaszanego dla danej waluty obcej przez Narodowy Bank Polski (NBP) na ten dzień (dotyczy to np. obrotu wewnątrzspółnotowego lub importu usług).

Zasady odnoszące się do wyceny rozrachunków oraz operacji kupna i sprzedaży walutowych środków pieniężnych nie budzą specjalnych wątpliwości. Wątpliwości pojawiają się natomiast w odniesieniu do operacji uregulowania należności lub zobowiązań walutami obcymi. Szczególnie problematyczne jest stosowanie kursów sprzedaży i kupna w sytuacji, gdy wpływ lub rozchód środków pieniężnych związany z zapłatą należności lub zobowiązań występuje na rachunku walutowym. Zgodnie z prawem dewizowym jednostki mogą przechowywać swoje środki pieniężne w postaci walut obcych na własnych rachunkach bankowych prowadzonych w polskich bankach. Mogą więc one wykorzy-

stywać zgromadzone na tych rachunkach waluty obce zarówno do regulowania zobowiązań wobec kontrahentów zagranicznych, jak i przyjmować na ten rachunek spłatę należności walutowych. Możliwość ta istnieje od 10.12.1995 roku dzięki liberalizacji obrotu dewizowego wprowadzonej nowym prawem dewizowym [por. Wojtowicz W., Dalsza liberalizacja polskiego prawa dewizowego, Monitor Podatkowy 1/99, s. 23]. Zgodnie z obowiązującymi zapisami uor kursy stosowane do obrotu na rachunku walutowym przedstawia rysunek 1.

Rysunek 1. Kursy stosowane w wycenie operacji ujmowanych na koncie „Rachunek walutowy”

Rachunek walutowy			
BO		BZ	
opis operacji	kurs	opis operacji	kurs
BO	średni NBP	sprzedaż walut bankowi	kupna banku
zakup walut w banku	sprzedaży banku	uregulowanie zobowiązań	sprzedaży banku
uregulowanie należności	kupna banku	opłaty, prowizje i odsetki	sprzedaży banku
otrzymanie kredytu	sprzedaży banku	BZ	średni NBP
uzyskane odsetki	kupna banku		

Źródło: opracowanie własne.

Analizując powyższe można dojść do wniosku, iż ustawodawca przyjął fikcyjne założenie, że waluty obce zgromadzone na własnym bankowym rachunku walutowym wyceniane są tak jakby podmiot miał obowiązek ich sprzedaży bankowi, czyli jest to odniesienie do stanu prawnego sprzed 1996 roku. Tymczasem obecnie sprzedaż waluty bankowi następuje jedynie po dobrowolnej decyzji podmiotu. Często jest tak, że waluta otrzymana od zagranicznego odbiorcy jest przeznaczana na spłatę zobowiązań zagranicznemu dostawcy. Trudno tym samym uznać, że np. kurs kupna banku jest właściwy dla wyceny przychodu środków walutowych z tytułu spłaty należności. Wydaje się, że do wyceny wpływu środków walutowych z zagranicy lepszym kursem jest kurs średni ogłaszany przez Narodowy Bank Polski obowiązujący w dniu wpływu waluty. Zaletą tego rozwiązania jest przede wszystkim pełniejsza realizacja nadrzędnej zasady wiernego obrazu. Średni kurs NBP jest zawsze wyższy niż kurs kupna jakiegokolwiek banku. Dlatego też zastosowanie go „na wejściu” waluty będzie powodowało mniejsze różnice kursowe naliczane przy np. uregulowaniu zobowiązań. Inną zaletą stosowania kursu średniego NBP jest łatwość jego ustalenia. W przypadku stosowania kursów bankowych mogą pojawić się problemy z ich poprawnym określeniem – banki często stosują różne tabele w zależności od charakteru operacji czy też statusu klienta. Często, szczególnie w momentach zawirowań na rynkach finansowych, tabele są w ciągu dnia zmieniane. Dodatkowo, faktyczne kursy stosowane w przy transakcjach walutowych, takich jak sprzedaż czy zakup zwykle znacznie odbiegają od tych publikowanych w tabelach. Istotną się wydaje również porównywalność danych ujmowanych w księgach rachunkowych. W przedsiębiorstwie posiadającym ra-

chunki walutowe w kilku bankach, wpływ tej samej waluty w tym samym dniu będzie wyceniany po różnych kursach i w konsekwencji będzie później generował różne różnice kursowe.

Przyjęcie rozwiązania opartego na średnich kursach NBP spowoduje konieczność wyceny rozchodu pieniężnych środków walutowych zgodnie z jedną z metod przewidzianych w art. 34 ust. 4 uor, czyli:

- metoda uśredniania kursu rozchodu,
- według zasady „pierwsze przyszło - pierwsze wyszło”,
- według zasady „ostatnie przyszło - pierwsze wyszło”,
- poprzez wycenę indywidualną w drodze szczegółowej identyfikacji rozchodu.

W praktyce, ostatnią ze wskazanych metod trudno zastosować do wyceny rozchodu waluty ze względu na zbytnią komplikację czynności ewidencyjnych. Przyjęcie określonej metody skutkuje inną wyceną operacji rozchodu i powstaniem innych różnic kursowych choć w dłuższym okresie różnice są niwelowane.

Bilansowa wycena składników aktywów i pasywów wyrażonych walutą obcą opiera się na średnim kursie ustalonym dla danej waluty przez Narodowy Bank Polski na dzień bilansowy. Jedynym odstępstwem od tej zasady jest wycena gotówki znajdującej się w jednostkach prowadzących kupno i sprzedaż walut obcych – w tym wypadku stosuje się kurs, po którym nastąpił zakup gotówki, jednak kurs ten nie może być wyższy od średniego kursu NBP na dzień bilansowy. Różnice ustalone na moment bilansowy odnosi się w następujący sposób:

- związane z zakupem lub wytworzeniem środków trwałych w budowie – powiększają ich wartość bilansową,
- związane z zakupem lub wytworzeniem środków trwałych oraz wartości niematerialnych i prawnych – mogą w uzasadnionych przypadkach powiększyć wartość bilansową odpowiednich składników,
- związane z długotrwałą produkcją lub przygotowaniem do sprzedaży zapasu towarów i produktów – mogą wchodzić do ceny ich nabycia lub kosztu wytworzenia,
- związane z wycenianymi w cenach godziwych długoterminowymi aktywami finansowymi wyrażonymi w walutach obcych, – jeżeli są to ujemne różnice kursowe, a spadek kursu ma charakter trwały – obciążają koszty finansowe,
- związane z wycenianymi w cenach rynkowych długoterminowymi aktywami finansowymi wyrażonymi w walutach obcych, – zwiększają wartość tych aktywów korygując jednocześnie kapitał z aktualizacji wyceny bądź koszty finansowe, jeżeli kapitał z aktualizacji wykazałby w stosunku do danego aktywu saldo debetowe,
- związane z krótkoterminowymi aktywami finansowymi wycenianymi po cenie nabycia nie wyżej od ceny godziwej – są uwzględniane przy ustalaniu wartości bilansowej w ten sposób, że jeżeli jest ona niższa od ceny nabycia,

to nadwyżkę odpisuje się w koszty finansowe, a w sytuacji odwrotnej nie aktualizuje się ich,

- związane z pozostałymi aktywami – wpływają na przychody lub koszty finansowe.

Warto w tym miejscu przypomnieć, że jeszcze do nowelizacji ustawy o rachunkowości dokonanej w dniu 15.01.2004 przepis artykułu 30 zawierał niezrozumiałe wskazanie na kursy kupna i sprzedaży banku w odniesieniu do wyceny składników aktywów i pasywów na moment bilansowy.

2. Wycena różnic kursowych według prawa podatkowego

Począwszy od 01-01-2007 roku zmienił się sposób liczenia różnic kursowych dla celów podatku dochodowego. Jest to związane z nowelizacją ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych (updop). Podobne zmiany zostały wprowadzone w odniesieniu do osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą i jednocześnie zobowiązanych do przestrzegania zasad zawartych w ustawie o rachunkowości.

Dotychczasowe przepisy były źródłem wielu wątpliwości i powodowały liczne spory pomiędzy przedsiębiorstwami a organami podatkowymi. Realizując postulaty zgłaszane przez praktyków i teoretyków życia gospodarczego, ustawodawca zdecydował się umożliwić podatnikom wybór jednej z dwóch alternatywnych metod obliczania różnic kursowych. Nowe brzmienie art. 9b updop określa dwie możliwości kalkulowania różnic kursowych wpływających na dochód do opodatkowania:

- 1) na podstawie art. 15a updop,
- 2) w sposób określony w ustawie o rachunkowości.

Skorzystanie z księgowej metody ustalania różnic kursowych możliwe jest przy spełnieniu następujących warunków:

- sprawozdania finansowe w okresie stosowania metody bilansowej, jednakże nie krócej niż przez 3 lata, powinny być badane przez uprawnione podmioty,
- o dokonanych wyborze ustalania różnic kursowych podatnik powinien powiadomić w formie pisemnej naczelnika właściwego urzędu skarbowego w terminie do końca pierwszego miesiąca roku podatkowego, natomiast podatnicy rozpoczynający działalność w terminie 30 dni od jej rozpoczęcia,
- na pierwszy dzień roku podatkowego, w którym została wybrana ta metoda, podatnicy są zobowiązani zaliczyć odpowiednio do przychodów lub kosztów uzyskania przychodów naliczone różnice kursowe ustalone na podstawie przepisów o rachunkowości na ostatni dzień poprzedniego roku podatkowego.

Tym samym przedsiębiorstwa, które wybiorą metodę określoną przez prawo bilansowe, zaliczać będą do przychodów i kosztów uzyskania przychodów ujęte w księgach rachunkowych i ujawnione w sprawozdaniu finansowym różnice kursowe z tytułu transakcji walutowych oraz te wynikające z wyceny bilansowej składników aktywów i pasywów wyrażonych w walucie obcej. Pe-

wien problem może wynikać z literalnego stosowania art. 9 ust. 2 updog. Ponieważ nie każda wycena składników aktywów i pasywów ujmowana jest w rachunku zysków i strata, oznaczać by to mogło, że zakres kosztów i przychodów z tytułu różnic kursowych jest szerszy w ujęciu podatkowym niż bilansowym. Jednak interpretacja celowościowa nie zostawia tutaj wątpliwości. Ustawodawcy chodziło o zrównanie wpływu różnic kursowych na wynik finansowy z wpływem na dochód do opodatkowania w ten sposób aby różnice kursowe określone w zatwierdzonym przez biegłego rewidenta księgowym rachunku zysków i strata danego roku obrotowego były ujęte w tej samej wysokości przy kalkulacji podatku dochodowego. Zapewne, w niedługim czasie należy oczekiwać ministerialnych wyjaśnień, wiążących interpretacji czy też orzecznictwa w tym zakresie.

Nowe zasady obliczania różnic kursowych przez podatników, którzy nie stosują metody rachunkowej są określone w znowelizowanym art. 15a updog. Podstawowa zmiana dotyczy sposobów ustalenia kursów walut służących do przeliczania operacji mierzonych w walutach obcych.

Do końca 2006 roku rozliczenie różnic kursowych opierało się na błędnym założeniu, że operacje polegające na zapłacie należności bądź zobowiązań wyrażonych w walutach obcych wymagały sprzedaży bądź zakupu waluty w banku prowadzącym rozliczenia przedsiębiorstwa. Fiskus nie dostrzegał możliwości regulowania zobowiązań środkami zgromadzonymi na bankowych rachunkach walutowych. Z uregulowań odnoszących się do różnic kursowych wyłączona była również gotówkowa forma rozliczeń z kontrahentami zagranicznymi czy też płatność w drodze potrącenia wierzytelności. Obecnie do wyceny operacji i tym samym ustalenia różnic kursowych można stosować faktyczne kursy walut z dnia jej wystąpienia, a w przypadku braku możliwości ustalenia faktycznie zastosowanego kursu waluty w danym dniu, przyjmuje się średni kurs NBP z ostatniego dnia roboczego poprzedzającego dzień operacji. Prawdopodobnie podatnicy skorzystają z ostatniej możliwości. Będzie to oznaczać stosowanie średniego kursu NBP dla wpływów bądź rozchodu środków na rachunku walutowym. Natomiast faktycznie stosowane kursy walut będą przyjmowane przede wszystkim w transakcjach związanych z wymianą (tzw. przewalutowaniem) walut obcych na złotówki. Zmiany te są na pewno korzystne i wprowadzają długo oczekiwany ład w kwestii wyceny operacji dla celów podatkowych. Nie zmienia tego nawet wprowadzona artykułem 15a ust. 5 updog ustawowa możliwość ingerencji organów podatkowych w faktycznie ustalony kurs. Przepis ten stanowi o sytuacji, gdy faktycznie zastosowany kurs waluty był wyższy lub niższy odpowiednio o więcej niż powiększona lub pomniejszona o 5 procent wartość kursu średniego ogłaszanego przez NBP z ostatniego dnia roboczego poprzedzającego dzień faktycznie zastosowanego kursu waluty. W tym wypadku organ podatkowy może wezwać strony umowy do zmiany tej wartości lub wskazania przyczyn uzasadniających zastosowanie kursu waluty. W razie nie dokonania zmiany wartości lub nie wskazania przyczyn, które uzasadniają za-

stosowanie faktycznego kursu waluty, organ podatkowy określi ten kurs opierając się na kursach walut ogłaszanych przez NBP.

Dodatkowo, nowelizacja wprowadza kilka innych istotnych nowości w odniesieniu do problematyki różnic kursowych:

- definicja różnic dodatnich, czyli tych, które powodują, że podatnik zyskuje na wahaniach kursów walut i osiąga przychody, oraz ujemnych – przynoszących koszty,
- wskazanie na fakt, że kredyty i pożyczki udzielone w walucie obcej mogą powodować powstanie różnic kursowych,
- rozszerzenie pojęcia sposobu uregulowania zobowiązań o inne niż zapłata środkami pieniężnymi – do tej pory organy podatkowe odmawiały prawa zaliczenia do kosztów uzyskania przychodów różnic kursowych powstałych np. przy kompensacie rozrachunków.

Ostatnie zmiany w prawie podatkowym odnoszące się do problematyki ustalania różnic kursowych należy ocenić pozytywnie. Można wprawdzie wskazać na niejasności w nowych przepisach. Jednak wiele od dawna zgłaszanych problemów związanych z określaniem wpływu zmian kursów walutowych na wynik podatkowy zostało rozwiązanych¹. Co więcej, prawdopodobnie po raz pierwszy, zmiany w prawie podatkowym wyprzedziły zmiany w prawie bilansowym uwzględniając postulaty właściwe również dla zasad księgowych.

Zakończenie

Prawo podatkowe stanowi fragment obowiązującego porządku prawnego, rozumianego najczęściej jako pewien stan wyznaczony przez normy systemu prawa - uporządkowanego zbioru norm prawnych. System prawa powinien być spójny i zupełny, to jest wolny od niezgodności (system spójny) oraz wolny od luk (system zupełny) [Mastalski R., *Autonomia prawa podatkowego a spójność i zupełność systemu prawa, Przegląd podatkowy 10/2003 s. 58*]. Dwa elementy systemu prawa, a mianowicie prawo podatkowe i bilansowe powinny być w sposób szczególny ze sobą połączone ze względu na bardzo zbliżony podmiot i przedmiot. Podstawowym przedmiotem prawa podatkowego, a jednym z istotniejszych w odniesieniu do prawa bilansowego jest wynik finansowy. Oczywiście zwykle istnieje rozbieżność pomiędzy wynikiem finansowym a wynikiem podatkowym. Rozbieżności te są konsekwencją odmiennej istoty regulacji obu praw. W każdej z tych dziedzin prawa występują odmienne koncepcje teoretyczne i stosowane są różne zasady szczegółowe, gdyż każda z nich realizuje inne cele i pełni inne funkcje w praktyce gospodarczej [por. Gierusz B., *Modele alokacji podatku dochodowego w teorii i praktyce rachunkowości*, Wydawnictwo UG, Gdańsk 2005, s. 29]. Jednak pomimo swej autonomii, prawo podatkowe powinno w maksymalnym stopniu przybliżać się do prawa bilansowego. Wszędzie tam, gdzie jest to możliwe, zasady ustalania wyniku finansowego

¹ Problemy z interpretacją przepisów podatkowych związanych z różnicami kursowymi zawarte są między innymi w: Wilczkiewicz M., Żak J., *Liczmy nowe różnice kursowe*, Rzeczpospolita 28.12.2006.

powinny być zbieżne z zasadami obliczania podstawy opodatkowania. Nowelizacja prawa podatkowego przyniosła w tym zakresie niewątpliwy postęp. Zmiany te należy uznać za znaczący krok w ujednoczeniu prawa bilansowego i podatkowego.

Wskazując na kierunek dalszych modyfikacji przepisów w zakresie przedmiotowym, można sformułować postulat nowelizacji ustawy o rachunkowości, która umożliwi stosowanie średnich kursów NBP w stosunku do wyceny operacji przychodu i rozchodu środków na bankowych rachunkach walutowych.

Celowa jest również taka zmiana przepisów, aby ujednoczyć kurs stosowany dla wyceny faktur zakupu i sprzedaży w ujęciu podatkowym i bilansowym. Przestrzeganie obecnych przepisów wymaga trzykrotnego obliczania wartości każdej faktury w walucie obcej. Inne kursy należy stosować na potrzeby ustawy o podatku od towarów i usług, inne dla celów ustalenia podatku dochodowego, a jeszcze inne dla wyceny rachunkowej. Bierze się to stąd, iż ustawa o rachunkowości nakazuje przyjmować kurs średni NBP z dnia księgowania danej transakcji, tj. np. z dnia uzyskania przychodu z działalności operacyjnej czyli wystawienia faktury. Prawo podatkowe każe przeliczać przychody według kursu ogłaszanego przez NBP z ostatniego dnia roboczego sprzed dnia będącego dniem powstania obowiązku podatkowego. Obecnie jest to np. dzień wydania towaru, a to niekoniecznie musi być dzień wystawienia faktury. Z kolei przepisy o VAT wskazują na kurs z dnia wystawienia faktury, przy czym może to nastąpić w ciągu siedmiu dni od wydania towaru. Dodatkowo komplikuje sprawę sytuacja, gdy zagraniczna faktura nie zostaje wystawiona w miesiącu dostawy. Ustawa o VAT nakazuje stosować wtedy kurs z dnia powstania obowiązku podatkowego przy wewnątrzspółnotowym nabyciu towarów, czyli z piętnastego dnia miesiąca podatkowego po miesiącu dokonania dostawy przez unijnego kontrahenta [por. Piłat K., Każdą fakturę księgowi muszą przeliczać trzy razy, Rzeczpospolita 31/2007].

Pewnym ułatwieniem dla działów księgowości jest elastyczność prawa bilansowego i umiejętne stosowanie zasady istotności, tym nie mniej wydaje się, iż warto rozważyć wprowadzenie unifikacji zasad ustalania kursów. Jest to tym bardziej możliwe, iż ewentualne zmiany nie spowodowałyby negatywnych skutków dla dochodów budżetu państwa. Również nie ucierpiałyby realizacja bilansowej zasady jasnego i rzetelnego obrazu.

Literatura

1. Andrzejewski M., Grabiński K., Polskie prawo bilansowe - rozwój i perspektywy zmian, „Rachunkowość” 6/2006
2. Gierusz B., Modele alokacji podatku dochodowego w teorii i praktyce rachunkowości, Wydawnictwo UG, Gdańsk 2005
3. Martyniuk T. (red), Komentarz do ustawy o rachunkowości, ODDK, Gdańsk 2002
4. Mastalski R., Autonomia prawa podatkowego a spójność i zupełność systemu prawa, Przegląd podatkowy 10/2003

5. Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej w interpretacjach i przykładach, tom 4, LexisNexis, Ernst&Young, Warszawa 2006
6. Piłat K., Każdą fakturę księgowi muszą przeliczać trzy razy, Rzeczpospolita 31/2007
7. Wilczkiewicz M., Żak J., Liczymy nowe różnice kursowe, Rzeczpospolita 28.12.2006
8. Witkowska M., Operacje wyrażone w walutach obcych – wycena i różnice kursowe, Zamknięcie roczne 2006, Rachunkowość 2006
9. Wojtowicz W., Dalsza liberalizacja polskiego prawa dewizowego, Monitor Podatkowy 1/99

Streszczenie

Zgodnie z polskim prawem bilansowym, księgi rachunkowe prowadzi się, a sprawozdania finansowe sporządza w złotych. Powoduje to konieczność odpowiedniego przeliczania operacji oraz składników aktywów i zobowiązań wyrażonych w walucie obcej. Istotne znaczenie ma w związku z tym zastosowanie do przeliczeń właściwego kursu waluty. W prawidłowej wycenie operacji walutowych nie pomagają różne zasady ustalania kursów przeliczeniowych obowiązujące w ustawie o rachunkowości i ustawach podatkowych. Artykuł stanowi próbę analizy istniejących zasad wyceny różnic kursowych związanych ze zmiennością kursów walutowych. W tym kontekście ostatnie zmiany w prawie podatkowym odnoszące się do problematyki ustalania różnic kursowych należy ocenić pozytywnie. Wprawdzie wskazać można na niejasności w nowych przepisach jednak wiele od dawna zgłaszanych problemów związanych z określaniem wpływu zmian kursów walutowych na wynik podatkowy zostało rozwiązanych. Co więcej, prawdopodobnie po raz pierwszy zmiany, w prawie podatkowym wyprzedziły zmiany w prawie bilansowym uwzględniając postulaty właściwe również dla zasad rachunkowych. Wskazując na kierunek dalszych modyfikacji przepisów w przedmiotowym zakresie można sformułować postulat nowelizacji ustawy o rachunkowości, która umożliwi stosowanie kursów średnich NBP w stosunku do wyceny operacji przychodu i rozchodu środków na bakowych rachunkach walutowych. W odniesieniu do przepisów podatkowych, konieczna jest taka zmiana przepisów, która ujednoliciłaby zasady wyceny transakcji walutowych z prawem rachunkowym.

Exchange difference in accounting and tax aspect (Summary)

Proper valuation of the transaction valued in foreign currencies has become major issue for polish companies trading with foreign customers. The main problem in this matter is incompatibility tax and accounting law. The paper describes current regulations in valuating exchange differences caused by using changeable rates of polish and foreign currencies. Although there were some changes in law recently but still tax and accounting regulations need to be unified in range of setting currency rates and valuation rules for assets, liabilities and transactions define by foreign money.